

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ДЕМІДОВ ІЛЛЯ АНДРІЙОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 338.43
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ**

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

І. А. ДЕМІДОВ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:

ДАЦІЙ Надія Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор наук з державного управління, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: ДЕМІДОВ Ілля Андрійович
допущений до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » _____ 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор _____
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

« _____ » _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ДЕМІДОВ Ілля Андрійович захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ДЕМІДОВ І. А. Механізм державного регулювання розвитку аграрного сектору. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Розкрито з теоретичної позиції сутність механізму державного регулювання в аграрному секторі; проведено аналіз здобутків державного регулювання розвитку аграрного сектору України; проаналізовано динаміку фінансової підтримки аграрного сектору; обґрунтовано шляхи вдосконалення механізму державного регулювання розвитком аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, державне регулювання, механізм, управління, фінансування, роль держави, розвиток, завдання державного регулювання, удосконалення механізму.

ANNOTATION

DEMIDOV I. The mechanism of state regulation of the development of the agricultural sector. – Qualification work on manuscript rights. Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 281 "Public management and administration" – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

Examined from the theoretical position of the essence of the mechanism of sovereign regulation in the agricultural sector; an analysis of the benefits of state regulation of the development of the agrarian sector of Ukraine was carried out; analyzed the dynamics of the financial support of the agricultural sector; the paths to the mechanism of state regulation by the development of the agrarian sector were primed.

Key words: agricultural sector, state regulation, mechanism, management, financing, role of the state, development, task of state regulation, improvement of the mechanism.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	7
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	13
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	18
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	20
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	27
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією з основних функцій держави є управління, зокрема й економічними процесами. Форми, види, методи, механізми такого впливу, оптимальне співвідношення між державним регулюванням та ринковою стихією на тому чи іншому етапі господарського життя суспільства можуть викликати дискусії. Існує багато різних поглядів на роль держави в економіці, але констатація того, що досить важливу роль у розвитку аграрного сектору має відігравати держава є незаперечною. Саме держава, проводячи реформи аграрного сектору створює умови для ефективного виробництва сільськогосподарської продукції. До переосмислення функцій держави в аграрному секторі підштовхує потреба в тому, щоб відмовитися від традиційних малоефективних заходів і знайти нові можливості для розвитку. Все це робить тематику дослідження актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне регулювання аграрним сектором досліджували вчені-управлінці: О. М. Вольська [2], С.М. Домбровська [11], М.А. Латинін [23], А.А. Лукіячук [24], Т.П. Паламарчук [33], Г. П. Пасемко [34]; вчені-економісти: В. В. Галанець [5], Ж.В. Дерій [6], О.П. Зоря [14], В. В. Кіндзерський [15], С. Ю. Соколюк [60]; вченні-правовики: П. П. Несененко [29], Ю. Павлюченко [33] та інші. Ці дослідження допомогли оцінити досліджувану проблему, щоб сконцентрувати увагу на актуальних питаннях державного регулювання аграрного сектору.

Мета та завдання дослідження. Основною метою дослідження виступає пошук шляхів вдосконалення існуючого механізму державного регулювання розвитком аграрного сектору України. Для досягнення поставленої мети були виконані наступні завдання:

- розкрити з теоретичної позиції сутність механізму державного регулювання в аграрному секторі;
- провести аналіз державного регулювання розвитку аграрного сектору України

– обґрунтувати шляхи вдосконалення механізму державного регулювання розвитком аграрного сектору.

Об'єкт дослідження є процес державного регулювання аграрного сектору.

Предметом дослідження є механізм державного регулювання розвитку аграрного сектору.

Методи дослідження. Методологічною та теоретичною базою кваліфікаційної роботи є концептуальні положення сучасної економічної теорії щодо державного регулювання, логіко-діалектичний метод пізнання явищ і процесів, фундаментальні дослідження теорій публічного управління. При обробці матеріалів застосовувалися методи: монографічний, графічний, табличний, аналізу і синтезу, аналітичних угруповань статистичних даних, розрахунково-конструктивний та інші.

Апробація дослідження: основні теоретичні положення кваліфікаційної роботи, доповідалися на: конференції працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету «Наукові читання – 2023», Житомир: Поліський національний університет [6]; науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених факультету інженерії та енергетики «Наукові читання – 2023», Житомир: Поліський національний університет, 2023 [7].

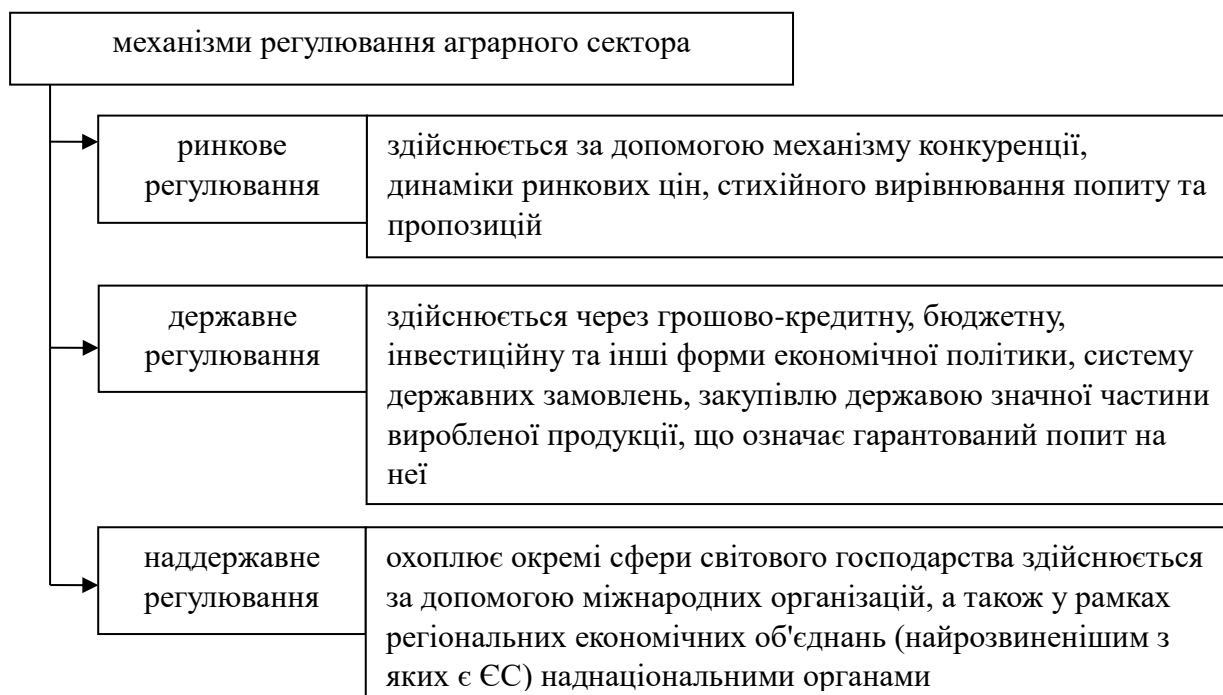
Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження спрямовані на вдосконалення державного регулювання аграрного сектору: розроблено пропозиції щодо удосконалення регулювання механізму державного впливу з врахуванням досвіду ЄС.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. За структурою кваліфікаційна робота містить: вступ, три основні розділи, висновки, список використаних джерел (60 джерел). Загальний обсяг дослідження становить 34 сторінки. Ілюстративний матеріал містить 5 таблиць та 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Держава має приймати активну роль в економічному розвитку аграрного сектору, підтримувати прогресивні тенденції у трансформації аграрних перетворень, адаптації суб'єктів господарювання до зміни зовнішнього середовища [28, с. 27]. Організаційно-економічне регулювання аграрного сектору має здійснюватися через такі механізми регулювання економіки: ринкове регулювання, державне регулювання, наддержавне регулювання: (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Механізми регулювання аграрного сектора

Джерело: побудовано за даними [28]

В економічній літературі [28] висвітлено такі механізми регулювання економіки: ринкове регулювання, державне регулювання, наддержавне регулювання.

Державне регулювання аграрного виробництва є тим напрямом досліджень вітчизняної науки, який одержав потужний імпульс для розвитку

завдяки демократизації суспільних відносин, налагодженню світогосподарських зв'язків та іншим державотворчим процесам [4, с. 118]. За результатами аналізування наукової літератури з питань визначення сутності економічної категорії «державне регулювання» в аграрному секторі усі наявні підходи систематизуємо на кілька груп відповідно до змісту, що закладається у сутність досліджуваної економічної категорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація підходів щодо сутності категорії «державне регулювання»

№	Визначення підходу	О.М. Вольська [3, с. 19]	В. В. Галанець [4, с. 118]	О. М. Галицький. [5 с. 93]	Г. Дзядук [9, с. 104]	С. М. Домбровська [11]	О. П. Зоря [14, с. 85]	В.В. Кіндзерський [15, с. 25]	В. І. Копитко [16, с. 52]	О. Г. Коритний [18, с. 79]	М. А. Латинін [23, с. 75]	Л. В. Мельник [27, с. 238]	Г. П. Пасемко [34 с. 31].	Кількість
1.	Державне регулювання темпів виробництва і реалізації	+							+	+				3
2.	Видання відповідних законодавчих норм і правил	+									+	+		3
3.	Впровадження регуляторних заходів державної підтримки аграрного сектору		+	+								+	+	4
4.	Створення економічних передумов пропорційного розвитку сільськогосподарського виробництва				+			+						2
5.	Державна фінансова підтримка аграрного сектору					+			+		+	+		4
6.	Процес, спрямований на створення умов для практичної реалізації її істотних функцій, таких як забезпечення стійкості системи						+						+	2
7.	Вибір найефективніших варіантів використання наявних факторів виробництва									+				1
8.	Один із типів регулювання економічних систем							+						1

Джерело: побудовано за даними [2; 4; 5; 9; 11; 14; 15; 16; 18; 23; 27; 34].

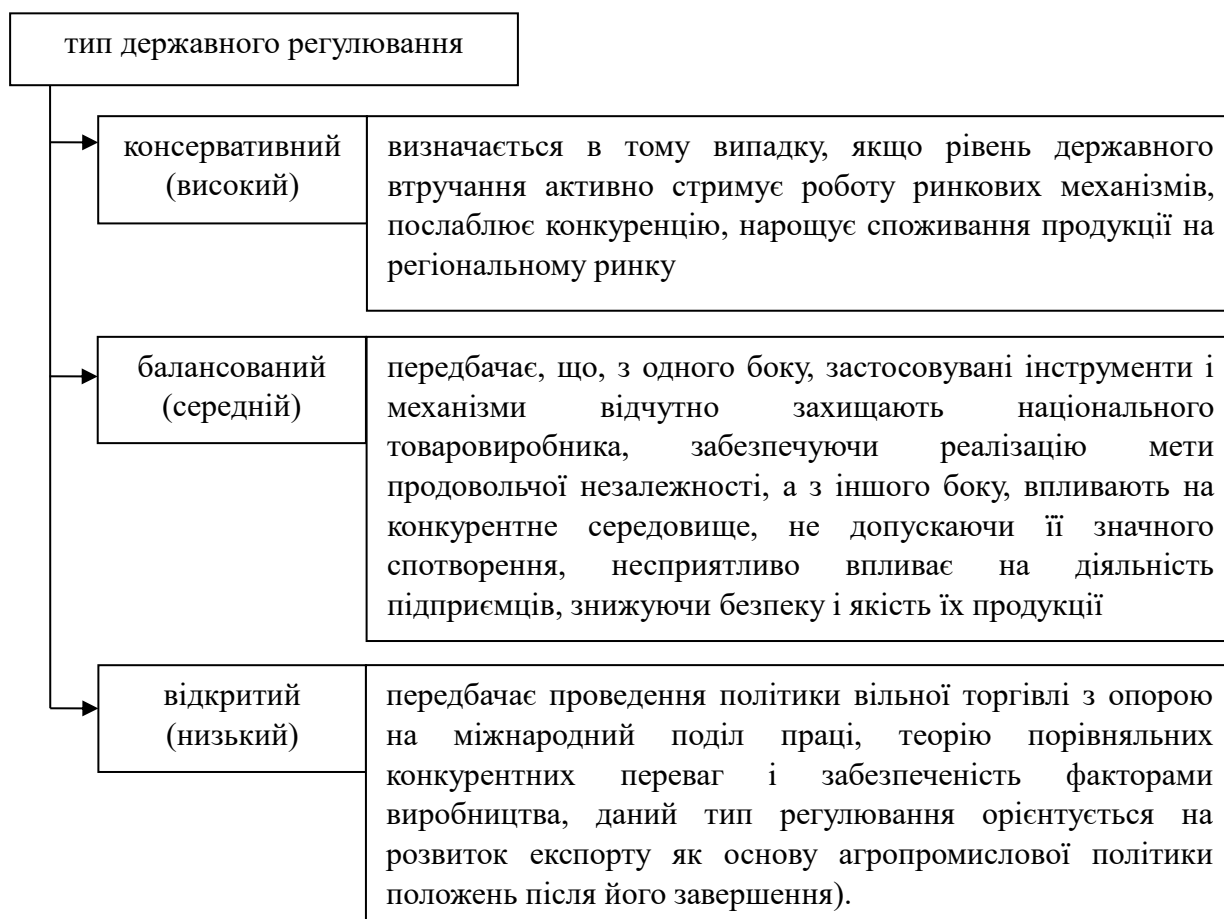
Серед розглянутих визначень, найбільше припадає на трактування державного регулювання як «впровадження регуляторних заходів державної

підтримки аграрного сектору» (4 повторення); «державна фінансова підтримка аграрного сектору» (4 повторення); «державне регулювання темпів виробництва і реалізації» (3 повторення); «видання відповідних законодавчих норм і правил» (3 повторення).

Найбільш компактним і вдалим вважаємо визначення яке під державним регулюванням аграрного сектору, розуміє вплив органів державної влади на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції впровадження регуляторних заходів державної підтримки аграрного сектору фінансового і нефінансового характеру.

Основні типи державного регулювання показані на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Основні типи державного регулювання

Джерело: побудовано за даними [18]

Механізм реалізації державного регулювання повинен розглядатися як взаємопов'язана сукупність певних типів державного регулювання

співвідносяться. Завдання державного регулювання аграрного ринку мають забезпечувати дві групи пріоритетів. До першої з них потрібно віднести забезпечення отримання прибутку сільськогосподарськими виробниками з одночасним врахуванням інтересів покупців продукції. Другу групу пріоритетів становлять забезпечення стійкої ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників, багатоманітності їх організаційно-правових форм, сталого розвитку сільських територій і на більш глобальному рівні – забезпечення продовольчої безпеки [32, с. 81].

Системний погляд на механізм державного регулювання в аграрному секторі ілюструє додаток А.1. Складові механізму структуровані на окремі елементи, і саме зв'язки між якими формують її цілісність і незмінну структуру.

Основною метою механізму державного регулювання є створення умов для сталого розвитку аграрного сектору в контексті управлінський дій організаційного, економічного і правового впливу.

Державне регулювання організаційно-управлінського характеру, на відміну від тих його напрямів, які в першу, спрямоване не на упорядкування взаємовідносин держави і суб'єктів господарювання, а на організацію діяльності як кожного окремого сільськогосподарського товаровиробника, так і відносин між такими товаровиробниками [23, с. 77].

Дослідження літератури [6; 11; 22; 31; 57] показало, що основними цілями економічного механізму державного регулювання економіки в аграрному секторі є:

– забезпечення населення конкурентоспроможною якісною сільськогосподарською продукцією;

– захист внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції від недоброякісної конкуренції;

– раціональне використання природничих, матеріальних та людських ресурсів;

– реалізація цілей соціальної держави.

Основними важелями державного регулювання вважаються:

- антимонопольна політика;
- кредитно-фінансовий механізм;
- регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- система оподаткування;
- цінове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції;
- спеціальні цільові програми [28].

У питанні визначення складових системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва варто, орієнтуватися на національні правові основи.

У правовому аспекті державне регулювання аграрного сектору забезпечується нормативними актами загальними характеру (регулюю діяльність не тільки підприємств аграрного сектору) та спеціалізованими (розраховані на специфіку сільського господарства). Цитуючи джерело [29] наведемо такі основні законодавчі нормативні акти загального характеру: Кодекси (Господарський, Податковий, Цивільний, митний), Закони України («Про банки і банківську діяльність», «Про державний бюджет», «Про захист економічної конкуренції», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про природні монополії», «Про рекламу», «Про страхування», «Про ціни і ціноутворення» та інші [29].

Безпосередньо державне управління аграрним сектором регламентують наступні Закони України: Про аквакультуру [36], Про бджільництво [37], Про виноград та виноградне вино [38], Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції [39], Про державну підтримку сільського господарства України [41], Про зерно та ринок зерна в Україні [42], Про карантин рослин [43], Про молоко та молочні продукти [44], Про насіння і садивний матеріал [45], Про оптові ринки сільськогосподарської продукції [46], Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів [47], Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [48], Про особливості страхування

сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [49], Про пестициди і агрохімікати [50] та інші.

Визначальне місце серед інших нормативно-правових актів віддаємо Закону України № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» який регламентує найголовніші сфери державного управління у напрямку стимулювання аграрного сектору: регуляторна, бюджетна, кредитна, цінова та інші сфери [41].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Не заперечуючи основної думки про ефективність використання всіх вищезгаданих інструментів державного регулювання та беручи до уваги відсутність чітких критеріїв їх розподілу, до основних, критично важливих складових системи віднесемо наступні елементи:

- загальне нормативно-правове регулювання щодо встановлення правових засад і стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва;
- нормативно-правове регулювання оподаткування сільськогосподарських товаровиробників;
- нормативно-правове регулювання кредитування сільськогосподарських товаровиробників;
- нормативно-правове регулювання страхування сільськогосподарських товаровиробників;
- нормативно-правове регулювання у сфері організаційно-управлінського забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Аграрна політика держави спрямована переважно на підтримку великотоварного виробництва та нарощування експортного потенціалу, а це призводить до наростання соціальної напруги на селі, передусім з причини скорочення чисельності зайнятих у сільському господарстві.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Минулий 2022 рік став найбільш важким за останні чотири років та приніс значні втрати фактично всім секторам української економіки, в тому числі і сільському господарству.

ВВП України за 2022 рік рівний 5191028 млн грн (в доларовому еквіваленті 159124 млн дол. США). Державна служба статистики України оприлюднила повні дані за 4 квартали [2] про валовий внутрішній продукт 2022 року (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП України за 2019-2022 роки

Рік	Квартал	ВВП, млн грн	Зміна до попереднього року, %	ВВП, млн дол. США
2019	1 кв. 2019	820006	3,1	30036
	2 кв. 2019	932459	4,8	35103
	3 кв. 2019	1111962	3,8	44028
	4 кв. 2019	1112771	1,4	45865
2020	1 кв. 2020	858415	-0,9	34275
	2 кв. 2020	879921	-11,0	32692
	3 кв. 2020	1173113	-3,3	42498
	4 кв. 2020	1310577	-0,1	46362
2021	1 кв. 2021	1019715	-2,3	36462
	2 кв. 2021	1182310	6,2	43047
	3 кв. 2021	1512884	2,9	56222
	4 кв. 2021	1735940	6,3	65070
2022	1 кв. 2022	1089691	-14,9	38168
	2 кв. 2022	1026916	-36,9	35102
	3 кв. 2022	1449196	-30,6	41411
	4 кв. 2022	1625225	-31,4	44443

Джерело: розраховано за даними [2].

Український ВВП у номінальному вираженні в 2022 році порівняно попереднього року скоротився на 259821 млн.грн чи на 5,0 %, але відразу наголосимо, результати значно перевищивши очікування. Доларовий еквівалент ВВП скоротився на 20,8 % до 41 677 млн дол. США чи на 26,2 %.

Аграрна галузь формує значну частину ВВП України. В табл. 2.2 розглянемо роль ВВП у формування ВВП України.

Таблиця 2.2

Вклад аграрного сектору у ВВП України за 2019-2022 роки

Рік	Період /од. вим.	ВВП України, млн грн	ВВП аграрного сектору, млн грн	Питома вага аграрного сектору у ВВП України, %
2019	1 кв.	820006	24406	3,0
	2 кв.	932459	38000	4,1
	3 кв.	1111962	163839	14,7
	4 кв.	1112771	130318	11,7
	за рік	3977198	356563	9,0
2020	1 кв.	858415	23999	2,8
	2 кв.	879921	30061	3,4
	3 кв.	1173113	163145	13,9
	4 кв.	1310577	175872	13,4
	за рік	4222026	393077	9,3
2021	1 кв.	1019715	29152	2,9
	2 кв.	1182310	34052	2,9
	3 кв.	1512884	228323	15,1
	4 кв.	1735940	310840	17,9
	за рік	5450849	602367	11,1
2022	1 кв.	1089691	28801	2,6
	2 кв.	1026916	26987	2,6
	3 кв.	1449196	167320	11,5
	4 кв.	1625225	203709	12,5
	за рік	5191028	426817	8,2
Зміна 2022 р. до 2021 р.	+, -	-259821	-175550	-2,8
	у %	-4,8	-29,1	-
Зміна 2022 р. до 2019 р.	+, -	1213830	70254	-0,7
	у %	30,5	19,7	-

Джерело: розраховано за даними [2].

ВВП аграрного сектору у номінальному вираженні в 2022 році рівне 426817 млн грн, що порівняно попереднього року менше на 175550 млн грн чи на 29,1 %, а порівняно 2019 року більше на 1213830 млн грн чи на 30,5 %.

Питома вага ВВП аграрного сектору у загальнонаціональному ВВП за підсумками 2022 року рівна 8,2 %, що менше 2021 року на 2,8 %, і менше 2019 року на 0,7 %.

На аграрний сектор випали численні випробування через бойові дії та окупацію: це і зменшення посівних площ, це і заміновані поля звільнених територій, відчутним браком палива та значним зростанням логістичних витрат.

Зменшити негативний вплив спочатку пандемії ковід-2019, а сьогодні воєнних дій наслідки війни аграріям допомогла фінансова допомога як українського уряду, так і міжнародних партнерів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фінансова підтримка аграрного сектору за 2019-2022 роки

Показник	Роки				Зміна 2022 р. до 2021 р.	
	2019	2020	2021	2022	+, -	у %
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників, млн грн	3806,3	3965,8	4662,4	1646,5	-3015,9	-64,7
Надання кредитів фермерським господарствам, млн грн	225,1	65,6	50	118,9	68,9	137,8
разом, млн грн	4031,4	4031,4	4712,4	1765,4	-2947	-62,5
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників. %	94,4	98,4	98,9	93,3	-5,7	
Надання кредитів фермерським господарствам, %	5,6	1,6	1,1	6,7	5,7	
Разом, %	100,0	100,0	100,0	100,0	0	

Джерело: розраховано за даними [13].

У 2022 році фінансова підтримка аграрного сектору рівна 1765,4 млн грн, що менше 2021 року на 2947 млн грн чи на 62,5 %. Згідно запланованого бюджету [40] державна фінансова підтримка аграріїв на 2023 рік складе 1,56 млрд грн, а ще 432 млн дол. США аграріям надасть Світовий банк [35].

Розглянемо основні ризики (табл. 2.4) щодо функціонування аграрного сектору економіки України в умовах 2022 року з врахуванням впливу повномасштабної війни на нашій території.

Дані таблиці 2.4 показують, що на значній частині сільськогосподарських земель (частина Херсонської, Запорізької, Луганської і Донецької областей) стало фактично неможливим ведення сільськогосподарської діяльності, так як вони або окуповані, або їх території перебувають під постійними обстрілами, а

ще вони можуть бути заміновані. Якщо порівнювати 2022 рік з 2021 роком, то загальна посівна площа скоротилася на 20 %.

Таблиця 2.4

**Основні ризики для функціонування аграрного сектору економіки
України у 2022-2023 роках**

Показник	Значний ризик	Середній ризик	Незначний ризик
втрата виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектору	+		
зменшилися обсяги внесення добрив та засобів захисту рослин		+	
згубний вплив на сільськогосподарські угіддя на територіях, де велися активні бойові дії	+		
погіршилася забезпеченість аграрних підприємств технікою			+
вихід окремих сільгоспвиробників з аграрного бізнесу		+	
зміна спеціалізації окремих сільгоспвиробників через значні економічні втрати			+
втрата відчутної частини об'єктів інфраструктури первинної переробки і зберігання с.г. продукції		+	
ускладнення логістики			+

Джерело: [8].

Зменшення обсягів внесення добрив та засобів захисту рослин, негативно вплине на врожайність сільськогосподарських культур та погіршить якісний склад земель. Якщо порівнювати 2022 рік з 2021 роком, то внутрішнє споживання азотних добрив знизилося на 40-55 % або з 4,8 млн т до 2–3 млн т [8].

Бойові дії, завдали згубного впливу сільськогосподарським угіддям, а більше 30 % земельних площ стали зоною ризикового аграрного виробництва [8].

Аграрні підприємства почали рідше купувати техніку – продажі комбайнів за 2022 рік порівняно з аналогічним періодом 2021 року зменшилися у 2,7 рази, тракторів – більше чи в 2 рази, що відбувається на фоні значних втрат техніки внаслідок викрадення її в окупантами або руйнування в зоні бойових дій. За оцінками, за 2022 рік ушкоджено близько 85 тис. одиниць техніки та

устаткування (11 % наявних до війни) є частково або повністю пошкодженими [8].

Бойові дії змусили частину працівників аграрних підприємств та фермерів не тільки припинити економічну діяльність в сільському господарстві, а й залишити власні домівки. За даними [8], близько 150 тис. фермерів і працівників аграрного сектору безпосередньо постраждали від війни і були змушені мігрувати. Прогноз відновлення їх економічної діяльності на власних землях залишається невизначеним, що може призвести до виходу цих суб'єктів з аграрного бізнесу або заставить змінити спеціалізацію. У найбільш складне становище попали дрібнотоварні виробники, які вирощували сезонну продукцію, але при цьому відігравали важливу роль у створенні зайнятості й забезпеченні доходів сільського населення.

Значними виявилися труднощі, пов'язані з інфраструктурою зберігання зерна. Рашисти цілеспрямовано знищували логістичну інфраструктуру, продовольчі склади, зерносховища, а також ускладнював експортні поставки української аграрної продукції, що значно знизило доходи агровиробників та труднощі зберігання продукції аграріїв.

В 2022 році скоротилося поголів'я тварин, посівна площа сільськогосподарських культур, валовий вихід продукції сільського господарства.

Не дивлячись на значні ризики функціонування основними здобутками державного регулювання аграрного сектору в 2022 році в Україні можемо вважати:

– зростання доходів аграрних підприємств обумовило звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, які потрібні для забезпечення якісного зберігання зернових та олійних культур.

– була значно спрощена процедура реєстрації державними органами сільськогосподарської техніки, а саме тимчасова реєстрація с.г. машин зараз здійснюється державними інспекторами винятково за місцем подання заяви власником техніки.

– були затвердженні зміни до Земельного кодексу України. Всі земельні ділянки с.г. призначення, передані в оренду вважаються поновленими на один рік.

– в червні 2022 року КМУ була затверджена програма «Безповоротні гранти на створення теплиць та садів», загальний бюджет даної програми склав 7 млрд грн [1]. В цей бюджет було закладено також підтримку ягідництва і виноградарства.

– КМУ звітує, що за 2022-й рік у межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» понад 34,5 тис. аграріїв залучили кредитів на суму 118,9 млн грн [13]. Станом на кінець 2022 року близько сорока банківських установ виявили готовність приймати документи на розгляд кредитування.

– запроваджений транспортний безвіз скасовує необхідність отримання необхідних дозволів на постійній основі та дозволить прискорити експорт української с.г. продукції через автомобільні пункти пропуску.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Необхідність сьогоdnішнього вдосконалення механізму державного регулювання аграрного сектору викликана прогнозованими експертами [1; 30; 35], умовами діяльності аграрного сектору в 2023 році:

– виробництво у рослинництві: зменшиться посівна площа сільськогосподарських культур та валовий збір, а це негативно позначиться на забезпеченні ними населення країни;

– виробництво у тваринництві: складна ситуація залишатиметься у тваринницькій галузі, в головним чинником стане скорочення поголів'я тварин, зростання витрат (через повномасштабну війну на території України збільшення витрат на тваринництво відчули більше 60 % домогосподарств) й відсутність фінансових ресурсів у аграрних підприємств;

– зменшення збуту сільськогосподарської продукції: знижуватимуться експортні поставки українського зерна за кордон.

У сучасних умовах аграрний сектор як базова галузь економіки України функціонує під впливом кризових, деструктивних чинників, що спричинило низку явищ: втрата значної кількості сільськогосподарських угідь, зменшення трудових ресурсів в сільському господарстві; неспроможність до простого й розширеного відтворення виробничих фондів, інноваційну пасивність, зниження обсягів інвестиційних ресурсів, підвищення індексу цін, руйнацію фінансово-кредитної системи, фрагментарну ефективність управлінських механізмів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Активні глобалізаційні процеси учасником яких є наша країна, подальше поглиблення інтеграції з європейськими країнами, сучасна нестабільність внутрішнього середовища країни зумовлюють постійні трансформації умов функціонування аграрного сектору України. Орієнтація на європейський вектор розвитку посилює виклики в частині забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва і відповідно окреслює необхідність формування ефективних механізмів державного регулювання для досягнення балансу у взаємодії держави та бізнесу.

З огляду на виявлені проблеми в [2; 4; 5; 9; 11; 14; 15; 16; 18; 23; 27; 34] основними завданнями державного регулювання аграрного сектору економіки України, на яких слід зосередити увагу, мають стати:

- впровадження в законодавчому порядку ефективних ринкових механізмів ціноутворення;
- встановлення прийнятних критеріїв доступу аграрних підприємств до коштів прямої бюджетної підтримки, обов'язково з урахуванням вимог екології;
- зміна режиму оподаткування операцій, що стосуються зміни власника земельних ділянок в залежності від періоду володіння;
- забезпечення зростання ВВП країни;
- забезпечення поглиблення переробки сільськогосподарської продукції, збільшення доданої вартості, створеної в галузі сільського господарства;
- законодавча регламентація нових, більш ефективних форм аграрного підприємництва – аграрних кластерів;
- залучення молоді до ведення фермерського господарства;
- запровадження ефективних механізмів боротьби з тіньовою економікою;
- запровадження системи індикаторів фінансування підприємств аграрного сектору в напрямку середньострокового бюджетного планування;

– встановлення цільової підтримки аграрних підприємств на поворотній основі при умові встановлення відповідальних за цільовий результат суб'єктів сільськогосподарського виробництва;

– надання преференції державній підтримці тим заходам, які не спричиняють неефективний розподіл ресурсів при веденні сільськогосподарського виробництва;

– переорієнтація з сировинного експорту, який характеризується незначною часткою доданої вартості, на ті напрями, що забезпечуватимуть високий рівень створеної доданої вартості;

– перехід від виплат по заявочному принципу до компенсаційних виплат;

– поетапна трансформація системи оподаткування в аграрному секторі;

– покращання кредитного середовища;

– пріоритет фінансування інноваційних проектів на засадах державно-приватного партнерства;

– системний розвиток кредитного забезпечення сільськогосподарського виробництва, в першу чергу із застосуванням аграрних розписок або електронних складських свідоцтв;

– розробити на державному рівні за підтримки державних органів та із залученням аграрних товаровиробників, логістичних компаній і науково-дослідних установ програму впровадження логістичних підходів у діяльність сільськогосподарських підприємств;

– розробка удосконаленого інструментарію існуючої системи оподаткування суб'єктів сільськогосподарського виробництва різних форм господарювання;

– спеціальний режим пільгового оподаткування сільськогосподарських виробників на весь період дій;

– сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації, її фінансова підтримка;

– створення дієвої системи земельної іпотеки;

– створювати сільськогосподарські постачальницькі, обслуговуючі кооперативи для вигідного забезпечення їхніх членів матеріально-технічними ресурсами та інші.

– фінансове забезпечення на пільгових умовах первинної обробки або переробки вирощеної фермерами продукції;

– стимулювання переходу фермерських господарств на виробництво органічної продукції;

– стимулювання розвитку тваринництва, виноградарства, садівництва і хмелярства у фермерських господарствах. Забезпечення з цією метою пріоритетності надання їм земельних ділянок для садівництва, виноградарства, хмелярства та органічного землеробства;

– стимулювання створення нових фермерських господарств, посилення їхньої конкурентоспроможності;

– техніко-технологічне оновлення фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів;

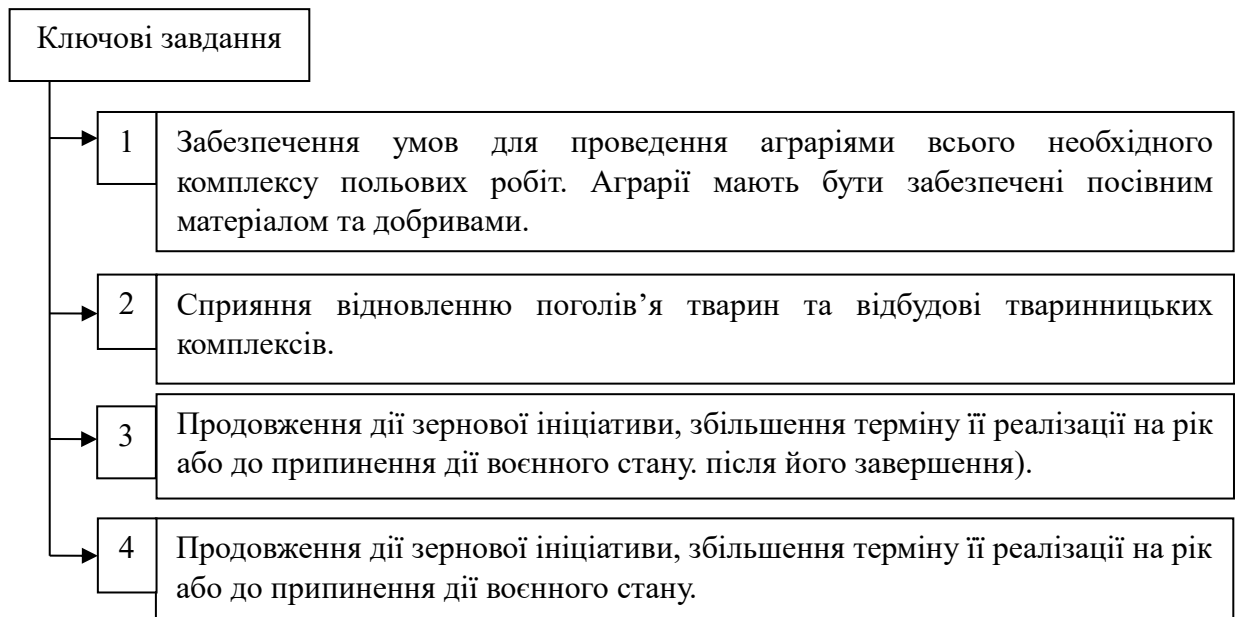
– удосконалення урядом державної аграрної політики, покращення інституційного середовища, оптимізація організаційно-економічного механізму, покращення фінансового та інформаційного забезпечення, зростання державної підтримки сільськогосподарських підприємств;

– удосконалити механізм оподаткування аграрних підприємств (в частині визначення податкових канікул);

– заміна державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, що здійснюється з безліччю програм, цілісною системою державної підтримки пріоритетних напрямків розвитку галузі;

– зростання концентрація фінансових ресурсів з метою здійснення інвестицій у наукомісткі конкурентоспроможні виробництва сільськогосподарської продукції.

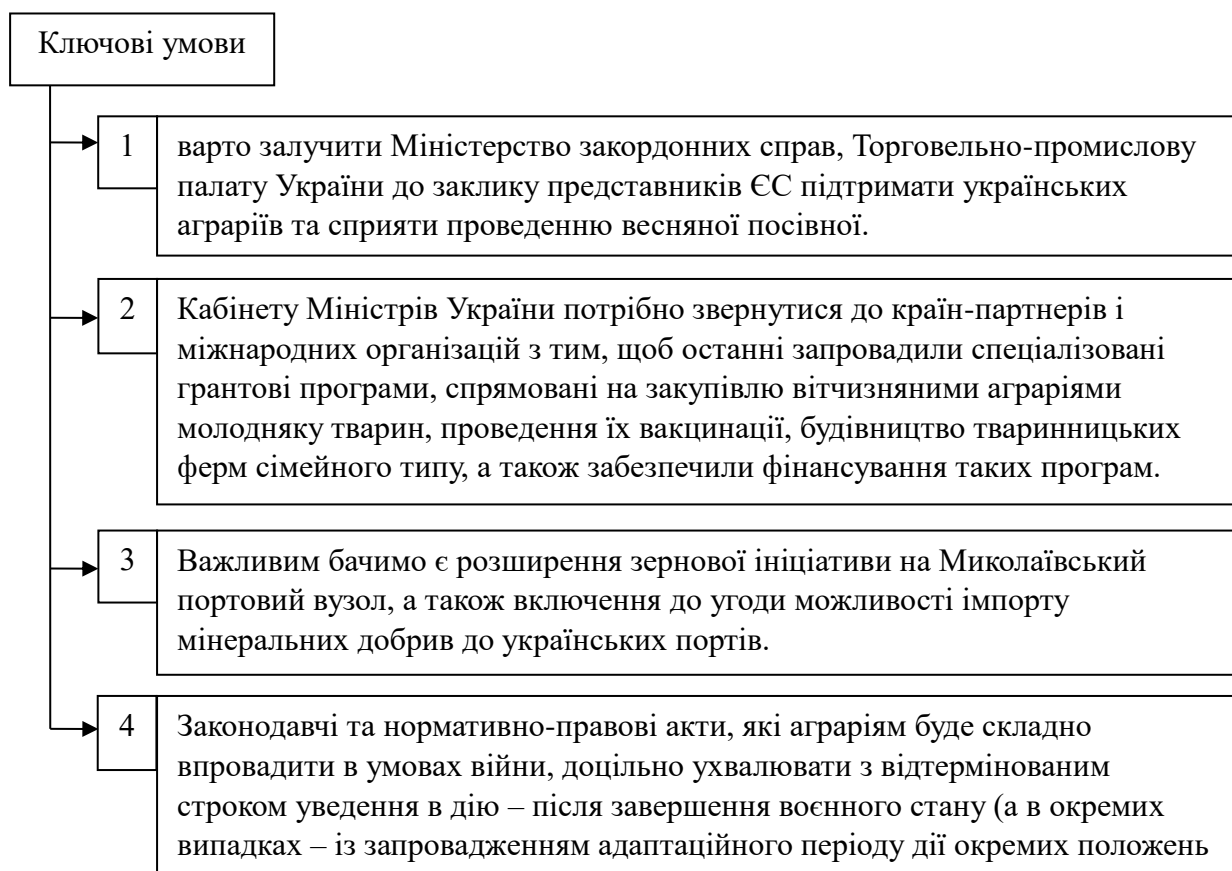
Ключові завдання розвитку аграрного сектору України показано на рис 3.1.

Рис. 3.1. Ключові завдання розвитку аграрного сектору України

Джерело: побудовано за даними [1].

Умови виконання ключових завдань розвитку аграрного сектору показані на рис 3.2.

Рис. 3.2. Умови виконання ключових завдань розвитку аграрного сектору

Джерело: побудовано за даними [1].

Цікавим для України може бути досвід ЄС. До основних інструментів регулювання сільськогосподарських ринків, що використовуються для інтервенції в межах ЄС, належать: єдині ціни на сільськогосподарську продукцію, система інтервенційних закупівель сільськогосподарської продукції, платежі за зберігання сільськогосподарської продукції, різноманітні інструменти обмеження сільськогосподарського виробництва, платежі за споживання сільськогосподарської продукції, підтримка діяльності організацій та асоціацій виробників.

Інструменти регулювання торгівлі з третіми країнами включають: експортне відшкодування, митні збори, кількісні квоти, систему ліцензування експорту та імпорту сільськогосподарської продукції¹. Їхнє завдання – захистити сільгоспвиробників від конкуренції з третіх країн. Спеціальним інструментом, прийнятим у рамках реформи спільної аграрної політики, є прямі виплати, застосування яких не перешкоджає функціонуванню аграрних ринків. Наслідки застосування інструментів регулювання аграрного ринку відчуються фермерами в дуже короткий час, на відміну від інструментів структурної політики, які мають більш довгостроковий характер і в контексті довгострокової перспективи мають впливати на формування сільськогосподарських структур.

Основною категорією цін на сільськогосподарську продукцію, що застосовується відповідно до законодавства Співтовариства, є інтервенційна ціна, яка має запобігти надмірному падінню цін у період збільшення пропозиції сільськогосподарської продукції. Інтервенційна ціна означає закупівельну ціну продуктів, що підпадають під державну інтервенцію, коли закупівля здійснюється за фіксованими цінами. Наразі під державну інтервенцію підпадають такі продукти: м'яка пшениця, тверда пшениця, ячмінь, кукурудза, рис, яловичина і телятина, вершкове масло і сухе знежирене молоко. Державне втручання щодо цін для пшениці, масла та сухого знежиреного молока доступне протягом суворо визначеного періоду часу, тоді як для інших продуктів воно може бути відкрито ЄС через імплементаційні акти, якщо того вимагає ринкова

ситуація. Продукція, придбана в рамках державної інтервенції, повинна бути продана, щоб запобігти будь-яким порушенням ринку.

Важливим інструментом інтервенційного впливу на внутрішній ринок ЄС є допомога приватним підприємцям для зберігання сільськогосподарської продукції. Це інструмент, який використовується замість інтервенційної закупівлі – замість витрат, пов'язаних із закупівлею надлишків виробництва та витратами на їх зберігання, приватним підприємцям вигідніше надавати субсидії на зберігання цієї продукції протягом певного часу. Таким чином скорочуються бюджетні витрати і в той же час досягається мета вилучення надлишкової пропозиції з ринку. Допомога на приватне зберігання може надаватися для білого цукру, оливкової олії, лляного волокна, великої рогатої худоби, вершкового масла, сиру, сухого знежиреного молока, свинини, овечого і козячого м'яса. Комісія може розпочати таку процедуру у відповідь на особливо складну ринкову ситуацію, реагуючи на зміни в економічній ситуації, які мають значний негативний вплив на маржу в секторі.

Система сільськогосподарського права Співтовариства містить численні інструменти, що обмежують сільськогосподарське виробництво, які адаптовані до різних економічних умов функціонування окремих сільськогосподарських ринків. Суть системи квотування виробництва полягає у визначенні в адміністративному порядку для окремих сільськогосподарських товаровиробників граничного обсягу продукції, призначеної для реалізації в даному маркетинговому році. Граничний обсяг заморожує сільгоспвиробництво на певному рівні, перевищення цього ліміту пов'язане з накладанням на сільгоспвиробників жорстких фінансових зборів. Спеціальні рішення щодо обмеження сільськогосподарського виробництва існують у секторі свіжих овочів та фруктів, де можливе вилучення надлишку продукції з ринку в обмін на фінансову компенсацію. У виноробному секторі можуть бути застосовані механізми контролю надвиробництва, засновані на забороні створення нових виноградних насаджень та видачі дозволів. Також у рамках політики розвитку сільських територій можуть застосовуватися заходи з обмеження

сільськогосподарського виробництва, включаючи заліснення сільськогосподарських угідь та пільги для фермерів, які здійснюють чітко визначені агроекологічні проекти.

Окрему категорію інструментів становлять фінансові субсидії на споживання та переробку сільськогосподарської продукції. Субсидування споживання спрямоване на підтримку стимулювання споживання окремих продуктів і часткове використання надлишків виробництва. У рамках програми покращення доступу до їжі, допомога на роздачу фруктів та овочі та молоко серед дітей у школі. Механізми субсидій на переробку використовуються для збільшення ринку збуту та управління надлишками виробництва і включають: субсидії на крохмаль для нехарчових цілей, субсидії на цукор, який використовується в хімічній промисловості, субсидії на соломку льону та коноплі, вирощувану на волокна.

Дуже важливу роль у регулюванні ринків сільськогосподарської продукції можуть відігравати організації та асоціації виробників. Вони повинні забезпечити планування та адаптацію виробництва до попиту щодо належної якості та кількості, концентрації поставок, оптимізації витрат виробництва, а також прибутку від інвестицій, спрямованих на підтримку стандартів захисту навколишнього середовища та добробуту тварин.

Підтримка діяльності груп та організацій виробників є найбільш ефективним і найменш витратним інструментом втручання з точки зору функціонування всієї економіки. Це може найбільшою мірою сприяти реалізації цілей CAP (кредитування сільськогосподарських виробників), таких як: забезпечення оптимального використання факторів виробництва, стабілізація ринків сільськогосподарської продукції, гарантування відповідного рівня сільськогосподарського доходу, забезпечення споживачів продовольством у потрібний час, кількості та якості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, Україна може використати позитивний досвід державного регулювання в АПК в ЄС але слід враховувати, що інструменти регулювання сільськогосподарських ринків ЄС були поступово запроваджені для реагування на глобальні економічні та екологічні виклики та сприяння покращенню позиції окремих виробників у ланцюзі постачання харчових продуктів і, таким чином, підвищенню їхньої конкурентоспроможності, а також гарантувати, що споживач буде забезпечений продуктами харчування високої якості та за прийнятною ціною. Водночас сільгоспвиробнику надаються інструменти, що гарантують стабілізацію доходу та обмежують ризик виробничої діяльності у вигляді прямих виплат, не пов'язаних з обсягом виробництва, які значно меншою мірою порушують механізм функціонування ринку порівняно з адміністративно визначеними цінами або виробничими квотами.

ВИСНОВКИ

1. Під державним регулюванням аграрного сектору, пропонуємо розуміємо вплив органів державної влади на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції впровадження регуляторних заходів державної підтримки аграрного сектору фінансового і нефінансового характеру. Основною метою механізму державного регулювання є створення умов для сталого розвитку аграрного сектору в контексті управлінський дій організаційного, економічного і правового впливу. Державне регулювання організаційно-управлінського характеру повинно бути спрямоване на організацію діяльності як кожного окремого сільськогосподарського товаровиробника, так і відносин між такими товаровиробниками. Основними цілями економічного механізму державного регулювання аграрного сектору є: забезпечення населення конкурентоспроможною якісною сільськогосподарською продукцією; захист внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції від недоброякісної конкуренції; раціональне використання природничих, матеріальних та людських ресурсів; реалізація цілей соціальної держави. Правовий механізм регламентує найголовніші сфери державного управління у напрямку стимулювання аграрного сектору: регуляторна, бюджетна, кредитна, цінова та інші сфери.

2. Встановлено, що ВВП аграрного сектору у номінальному вираженні в 2022 році рівне 426817 млн грн, що порівняно попереднього року менше на 175550 млн грн чи на 29,1 %, а порівняно 2019 року більше на 1213830 млн грн чи на 30,5 %. Питома вага ВВП аграрного сектору у загальнонаціональному ВВП за підсумками 2022 року рівна 8,2 %, що менше 2021 року на 2,8 %, і менше 2019 року на 0,7 %. У 2022 році фінансова підтримка аграрного сектору рівна 1765,4 млн грн, що менше 2021 року на 2947 млн грн чи на 62,5 %. Згідно запланованого бюджету державна фінансова підтримка аграріїв на 2023 рік складе 1,56 млрд грн, а ще 432 млн дол. США аграріям надасть Світовий банк. Не дивлячись на значні ризики функціонування основними здобутками

державного регулювання аграрного сектору в 2022 році в Україні можемо вважати: звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, які потрібні для забезпечення якісного зберігання зернових та олійних культур; спрощення процедури реєстрації державними органами сільськогосподарської техніки; передані в оренду сільськогосподарським підприємствам земельні ділянки автоматично поновилися на один рік; затвердженні різні грантові програми; продовжила дію програма «Доступні кредити 5-7-9 %»; запроваджений транспортний безвіз прискорив експорт української с.г тощо.

3. Державне регулювання аграрного сектору може використати позитивний досвід державного регулювання в АПК в ЄС. Українському сільгоспвиробнику потрібно надати інструменти, що гарантують стабілізацію доходу та обмежують ризик виробничої діяльності у вигляді прямих виплат, не пов'язаних з обсягом виробництва, які значно меншою мірою порушують механізм функціонування ринку порівняно з адміністративно визначеними цінами або виробничими квотами. Для того, щоб сільськогосподарське виробництво розвивалося більш ефективніше та підвищувався рівень його конкурентоспроможності передусім необхідно налагодити на основі передового досвіду організаційно-економічний механізм державної підтримки аграрного виробництва, забезпечити збільшення обсягів державної підтримки у стратегічно важливих напрямках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahrarynyy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (дата звернення 03.05.2023).
2. ВВП України за роками. URL: <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html> (дата звернення 30.05.2023).
3. Вольська О. М. Сучасні проблеми регулювання аграрного сектора економіки держави. *Таврійський науковий вісник. Сер.: Економіка*. 2020. № 1. С. 17–25.
4. Галанець В. В. Завдання державного регулювання аграрної сфери економіки України. *Теорія та практика державного управління*. 2019. № 1. С. 118–124.
5. Галицький О. М., Лівінський А. І., Дяченко О. П. Організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 93–98.
6. Дерій Ж. В., Галицький О. М., Лівінський А. І. Удосконалення механізмів державного управління та регулювання розвитку аграрного виробництва України. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Т. 2, № 3. С. 51–62.
7. Демідов І. А. Інструменти регулювання сільськогосподарських ринків: досвід ЄС. *Наукові читання – 2023: збірник наукових праць працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету*. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 174–176.
8. Демідов І. А. Основні ризики для функціонування аграрного сектору Економіки України. *Наукові читання – 2023: матеріали науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених факультету інженерії та енергетики*. 19 квітня 2023 р. Житомир: Поліський національний університет, 2023. Т. 2. С. 130–133.

9. Дзядук Г. Сучасний стан державного регулювання аграрного сектору економіки України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. № 4. С. 104–108.
10. Дмитренко Р. М. Вектори державного регулювання створення «зелених» робочих місць у процесі трансформаційних перетворень з «озеленення» аграрного бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 118–122.
11. Домбровська С. М., Науменко А. О. Парадигма державного регулювання аграрного сектору в контексті світового досвіду. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_20 (дата звернення 03.05.2023).
12. Дроздяк І. Державне регулювання аграрної економіки як основа аграрної політики. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер.: Економіка АПК*. 2016. № 23(1). С. 18–24.
13. Звіт щодо отримувачів державної підтримки в галузі АПК. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/zvit-shchodo-otrimuvachiv-derzhavnoyi-pidtrimki-v-galuzi-apk> (дата звернення 28.05.2023).
14. Зоря О. П., Зоря С. П., Салогуб І. І. Формування організаційно-економічного механізму державного регулювання системи аграрного кредитування. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 40. С. 83–87.
15. Кіндзерський В. В. Державне регулювання аграрного сектора економіки: імплементація зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. № 5. С. 24–30.
16. Копитко В. І., Копитко О. В., Сенів Р. В. Напрями формування системи державного регулювання розвитку аграрного сектора АПК України. *Вісник ХНАУ. Сер.: Економічні науки*. 2019. № 1. С. 51–61.
17. Копитко О. В., Сенів Р. В. Вдосконалення державного регулювання розвитку малого підприємництва в аграрному секторі АПК. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2020. № 3(1). С. 40–46.
18. Коритний О. Г. Перспективи державного регулювання аграрного

сектору України. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2020. № 4(2). С. 78–81.

19. Косенко В. В. Державне регулювання логістичної сфери щодо забезпечення ефективної діяльності аграрних підприємств. *Державне будівництво*. 2017. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2017_2_9 (дата звернення 03.03.2023).

20. Купчишина О. А. Вплив державної регуляторної політики на функціонування аграрного сектору. *Вісник ХНАУ. Сер.: Економічні науки*. 2017. № 4. С. 440–450.

21. Кушнір С. О. Політика державного регулювання у системі інституційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 14. С. 16–20.

22. Латинін М., Харченко Т. Результативність функціонування фінансово-економічного механізму державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Науковий вісник: державне управління*. 2021. № 3. С. 68–86.

23. Латинін М. А., Харченко Т. О. Теоретичні підходи до формування механізмів державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 4. С. 73–80.

24. Лукіянчук А. А. Вплив державного регулювання на формування компонентів ресурсного потенціалу аграрного сектору. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Сер.: Державне управління*. 2019. № 1. С. 211–217.

25. Лукіянчук А. А. Державне регулювання відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 104–108.

26. Матвеев П. М. Закордонний досвід державного регулювання у сфері підвищення продуктивності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4, № 3. С. 367–375.

27. Мельник Л. В. Оцінка стану державного регулювання ресурсного потенціалу аграрної сфери. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3. С. 236–243.

28. Музиченко О.С., Подзігун С.М. Особливості державного регулювання аграрної економіки в умовах ринкових відносин. *Вектор науки. Серія: Економіка та управління*. 2011. № 3. С. 26–30.

29. Несененко П. П. Механізми державного регулювання аграрної сфери України. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки*. 2022. № 2. С. 178–191.

30. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/11/Damages_report_issue2_ua-1.pdf (дата звернення 03.05.2023).

31. Остапенко С. О. Форми і методи державного регулювання аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 95–99.

32. Павлюченко Ю. Завдання і засоби державного регулювання аграрного ринку. *Право України*. 2018. № 5. С. 71–84.

33. Паламарчук Т. П. Розвиток механізмів упровадження європейських стандартів управління аграрним сектором: теорія, практика, перспективи *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_10_10 (дата звернення 01.04.2023)

34. Пасемко Г. П., Лозинська Т. М. Критерії оцінювання та показники результативності державного регулювання аграрних відносин. *Вісник ХНАУ. Сер.: Економічні науки*. 2015. № 2. С. 31–39.

35. Підтримка АПК у 2023 році: на що можуть розраховувати аграрії. URL: <https://www.growhow.in.ua/pidtrymka-apk-u-2023-rotsi-na-shcho-mozhut-rozrakhovuvaty-ahrarii/> (дата звернення 03.05.2023).

36. Про аквакультуру: Закон України за 18 вересня 2012 року № 5293-VI, в редакції за 28.04.2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_5293-17#Text (дата звернення 29.05.2023).

37. Про бджільництво: Закон України за 22 лютого 2000 року № 1492-III, в редакції за 31.03.2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_1492-14#Text (дата звернення 29.05.2023).

38. Про виноград та виноградне вино: Закон України за 16 червня 2005 року № 2662-IV, в редакції за 16.10.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_2662-15#Text (дата звернення 29.05.2023).

39. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України за 17 липня 1997 року № 468_97-ВР, в редакції за 20.09.2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_468_97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 29.05.2023).

40. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України за 3 листопада 2022 року № 2710-IX, в редакції за 15.04.2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_2710-20#Text (дата звернення 29.05.2023).

41. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України за 24 червня 2004 року № 1877-IV, в редакції за 27.10.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_1877-15#Text (дата звернення 03.05.2023).

42. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України за 04 липня 2002 року № 37-IV, в редакції за 16.10.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_37-15#Text (дата звернення 29.05.2023).

43. Про карантин рослин: Закон України за 30 червня 1993 року № 3348-XII, в редакції за 29.12.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_3348-12#Text (дата звернення 29.05.2023).

44. Про молоко та молочні продукти: Закон України за 24 червня 2004 року № 1870-IV, в редакції за 31.03.2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_1870-15#Text (дата звернення 29.05.2023).

45. Про насіння і садивний матеріал: Закон України за 26 грудня 2002 року № 411-IV, в редакції за 16.11.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_411-15#Text (дата звернення 29.05.2023).

46. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України за 25 червня 2009 року № 1561-VI, в редакції за 31.03.2023 року. URL:

https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_1561-17#Text (дата звернення 31.03.2023).

47. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України за 23 грудня 1997 року № 771_97-ВР, в редакції за 31.03.2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_771_97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 29.05.2023).

48. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України за 10 липня 2018 року № 2496-VIII, в редакції за 27.05.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_2496-19#Text (дата звернення 29.05.2023).

49. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України за 09 лютого 2012 року № 4391-VI, в редакції за 24.07.2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_4391-17#Text (дата звернення 29.05.2023).

50. Про пестициди і агрохімікати: Закон України за 02 березня 1995 року № 86_95-ВР, в редакції за 27.05.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_86_95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 29.05.2023).

51. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року: розпорядження КМУ за 30 грудня 2015 р. № 1437-р, в редакції за 17.04.2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_1437-2015-%D1%80#Text (дата звернення 29.05.2023).

52. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження КМУ за 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua_laws_show_806-2013-%D1%80#Text (дата звернення 03.05.2023).

53. Прокопенко М. М., Обозна А. О. Вплив державного регулювання на ефективність інституціональних змін в аграрному секторі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* 2014. № 9(2). С. 16–19.

54. Слюсаренко А. В. Необхідність державного регулювання зовнішньоекономічної безпеки підприємств аграрного сектору. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 13. С. 14–18.

55. Соколюк С. Ю. Концептуальні засади формування механізму державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 101–106.

56. Соколюк С. Ю. Організаційно-економічні аспекти державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68), № 6. С. 88–92.

57. Титаренко Ю. С. Державне регулювання та підтримка аграрно-промислового комплексу України. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. Сер.: *Економіка і менеджмент*. 2017. № 2. С. 32–41.

58. Фрунза С. А. Моніторинг державного регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 137–141.

59. Черкаська В. В. Механізми державного регулювання захисту внутрішніх ринків аграрного сектору. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 3. С. 178–191.

60. Чуб А. Державне регулювання та формування державної аграрної політики в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4. С. 112-120.